מפניני הפרשה - מאמר

"גדולה הנקמה"

משה רבנו מצטווה לנקום נקמת ישראל מאת המדיינים על שהחטיאו את בני ישראל בעבודה זרה ובגילוי עריות, וגרמו למגיפה שהפילה עשרים וארבעה אלף מישראל.

יש בני אדם כביכול "יפי נפש" שמתייפייפים ומביעים סלידתם מנקמה באויבים ואפילו מתנגדים לכך בתוקף. יש כאלו שמצפם גרוע יותר, אלו הנוקמים בעיניים בורקות מהתלהבות בבני עמנו, וסולדים מכל נקמה באויבינו.

אלו וגם אלו "יפייפות" נפשם היא רק כשבפועל פגיעת האויב לא נוגעת להם ישירות, אבל אם יפגע בהם אדם - הם ינקמו וינטרו.

אולם יש לדעת שהנקמה היא תכונה טבעית אשר מוטבעת בנו ע"י בוראנו - השאלה רק על מה נוטרים ונוקמים, מה נוגע בציפור הנפש: פגיעה בכבוד או בממון, או פגיעה בטוהר והחטאה בעוון!

התורה היא אמת, ומצווה אותנו לא להחליף את היוצרות. על פגיעה אישית מצווה התורה ביקרא יח' יט' - "**לא תיקום ולא תיטור**". ובמסכת שבת דף פח: "**הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים - עליהם הכתוב אומר: ואוהביו כצאת השמש בגבורתו**", ובמסכת ראש השנה דף יז. "**כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר: נושא עוון ועובר על פשע", למי נושא עוון - למי שעובר על פשע.**

אבל מי שמיצר לישראל אויבי ה' הם, כדברי חז"ל במקומות רבים: בענייני רשאי אני למחול, אך לא בענייני בוראי! עליהם אמר דוד: "**הלא משנאיך ה' אשנא. ובמתקוממיך, אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים, לאויבים היו לי!**"

בעיצומה של מלחמת העולם השניה, כשהגיעו הידיעות המחרידות של הרדיפות והגטאות, מחנות הריכוז וההשמדה, תאי הגז והכבשנים, כתב הרבי מהוסיאטין זצ"ל בשולחנו הטהור: "**מצפים אנו בכל יום לתשועת ישראל, אך אינה שלימה בלא נקמה מצריהם!**" והוסיף: "**הנה ברמב"ם כתב: "חותם בה (בברכה שלישית של ברכת המזון) 'בונה ירושלים'. ואין חותמין: 'מושיע ובונה ירושלים', לפי שאין חותמין בשתיים**".

הקשה על כך הלחם משנה, כיצד חותמים אחר קריאת המגילה: "**האל הנפרע להם מכל צריהם, האל המושיע - הרי זו חתימה בשתיים!**" ותירץ בשם ה אורחות חיים שזו חתימה אחת. שאין תשועה לישראל אלא בהיפרע מאויבינו!

וסיים: "**ומצאתי כן במדרש: לעתיד לבוא יבוא הקב"ה לפיים לכנסת ישראל, והיא משיבה: איני מתנחמת עד שתשיב נקם לאותם רשעים שצעירוני וחרפו שמך. והוא משיבם: "והאכלתי את מוניך (מצעריך) את בשרם, וכעסים דמם ישכרון, ויידעו כל בשר כי אני ה' מושיעך, וגואלך אביר יעקב**" - אמן! מובא בגמרא: גדול הוא המקדש, שניתן בין שתי אזכרות: "**מכון לשבתך פעלת ה', מקדש ה' כוננו ידיך**". ושאלו: אלא מעתה, תאמר שגדולה הנקמה, שניתנה אף היא בין שתי אזכרות, שנאמר: "**אל נקמות ה'**". והשיבו: אכן כן, כשנצרכת - גדולה היא! וביאורו: לכאורה, הנקמה לא רצויה, הרי נצטווינו לא לנקום, אלא לסלוח. והתשובה: תלוי היכן, ועל מה.

אין אדם שיבליג על פגיעה בהוריו, או על פגיעה בבניו. אנו איננו מבליגים על פגיעה באבינו שבשמים, והוא אינו מבליג על פגיעה בנו.

ה' מצווה את משה: "**נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים**", ומשה מצווה: "**לתת נקמת ה' במדיין**"!

בין אדם לחבירו

על מורה להיזהר מאוד שלא לפגוע בתלמיד שלא כדין. לפעמים חייב מורה לנקוט אמצעי ענישה וכדומה, כדי לשמור על המשמעת בכיתה, או לטובתו של התלמיד ולמען התפתחותו והתקדמותו, אולם חשוב להדגיש שבמקרה כזה עליו לשקול היטב את השפעת תגובתו על עתיד הילד.

כלומר על המורה לשקול היטב היטב את נחיצות פעולותיו, ולקחת בחשבון את ההשפעות לטווח רחוק שתיגרמנה מהם. לדוגמא: את ההשפעה העתידית של סיפור או תיעוד מגרעותיו של הילד.

שואל ומשיב

שאלה: האם יש להעדיף עליית משלים בשבת שלפני יום הפטירה, כדי לומר קדיש, או עדיף יותר לעלות מפטיר ולקרות ההפטרה בנביא?

תשובה: בספר 'מקדש מלך' על ספר הזוהר פרשת ויקהל מבואר על פי מדרש הנעלם, שעליית מפטיר עדיפא, ויש בה תועלת ונחת רוח לנפטר יותר מעליית משלים, ואפילו כשאין קדיש למפטיר. מרן החיד"א כתב כי כך המנהג פשוט שבהגיע יום פקודת השנה לאב או לאם, הבן עולה למפטיר בשבת הקודם וכן כתב בספרו 'לדוד אמת' סימן יח'. וכן כתב בשו"ת 'מעשה אברהם' יורה דעה סימן נו' וכן דעת הבן איש חי בהלכות שנה שניה פרשת תולדות ובספר 'מעבר יבוק' סימן ב'.

לכן בשבת שלפני יום הפטירה נכון לעלות עליית מפטיר, אולם יש להדגיש שזה בתנאי שהוא יודע לקרות ההפטרה כדת.

אם חל יום הפטירה בשבת, כתב הגאון רבי חיים פלאג'י בשו"ת 'נשמת כל חי' חלק יורה דעה סימן עב' שיעלה למפטיר בשבת הקודם. וכן כתב בשו"ת מעשה אברהם חלק יורה דעה סימן נו'. אולם מדברי האר"י שהובא בשער הכוונות, מובן שהעיקר הוא יום הפטירה, ולפי זה הנכון הוא לעלות מפטיר בעצם יום הפטירה שחל בשבת. וכן פסק הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות בספר 'שער אפרים' שער ט'.

אמנם רבי אליהו מני בשו"ת מעשה אליהו סימן צב' שהורה למעשה באופן כזה שיקרא מפטיר בשבת הקודם.

סיכום: יש להעדיף עליית מפטיר בשבת הקודם ליום הפטירה. אם חל יום הפטירה בשבת, נכון להתחיל אמירת הקדיש מליל שבת הקודם, וימשיך באמירתו עד יום השבת שחל בו יום הפטירה, ועד בכלל.

ההפטרה יש אומרים שנכון יותר לאומרה ביום השבת שחל בו יום הפטירה, ויש אומרים שהנכון לאומרה בשבת שלפני יום הפטירה ושני המנהגים נכונים ומבוססים עפ"י גדולי ישראל. ואם אפשר טוב להפטיר בשניהם גם בשבת הקודם וגם בשבת שחל בו יום הפטירה. (עפ"י שו"ת יהווה דעת חלק ה' - נט')

מפניני הפרשה - רעיון

מסעיהם למוצאיהם

הפרשות מטות ומסעי בדרך כלל מחוברות, אך שמותיהם הופכיים. המטה הוא דומם, כבר נברת מהעין בו צמח, וכבר אין בו כוח צמיחה וכל שכן שאין בו כוח תנועה. לעומת זאת מסעי הוא ביטוי לתנועה.

בכוחה של תורה להפוך את המטה הדומם לצומח, כמו שכתוב לגבי מטה אהרון: "**ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים**". המטה שהיה ביד משה רבנו היה מטה אלוקים: "**אשר תעשה בו את האותות**" בו בקע משה רבנו את ים סוף ובו עשה את שאר המופתים. אבל כשהמטה ביד פרעה הוא הופך לנחש.

העצים והאבנים של בית המקדש היו קדושים, אבל יש אבנים אחרים עליהם אנו קוראים בהפטרה: "**אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתנו**" – טומאה ועבודה זרה. לכן אמרו בתהלים עט': "**מזמור לאסף, אלוקים באו גויים בנחלתך טמאו את היכל קודשך**" ורש"י בקידושין דף לא: **ביאר**: **קינה לאסף מיבעי ליה? ודרש כך שאמר אסף שירה על שכילה הקדוש ברוך הוא חמתו בעצים ואבנים שכביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל...**" שכאשר "**הכוהנים לא אמרו איה ה' ותופשי התורה לא ידעוני...**" כאשר אמרו לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתנו, יצאה מהם הקדושה והקב"ה שפך חמתו עליהם.

ארץ ישראל קדושה, אבל כאשר התקיים: "**ותטמא הארץ ואפקוד עוונה עליה**" ומפני חטאינו גלינו מארצנו, וזרים משלו בה, ויצא מבת ציון כל הדרה.

ברוך ה' זכינו לשיבת ציון - עלינו ללמוד מלקחי העבר ולהתרחק מהחטא ולהכנים קדושה לארץ, כך שהמטה הדומם יהפוך למסעי בני ישראל: "**מסעיהם למוצאיהם**" עלינו להשכיל לנסוע למקור, למקור מים חיים לתורת אמת ויהדות נצח, עד שנזכה למטה מלך המשיח עליו נאמר: "**מטה עוזך ישלח ה' מציון**".

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל לביא בן אורית ג'הסי ע"ה הי"ד שלום בן שלום כתריאל ע"ה

ויקטור בן שרינה תמאם ע"ה ברוך בן ורידה חדאד ע"ה אברהם

בן שמחה בן סדון ז"ל ר' אליהו בן שרה בונומו ז"ל יעקב בן מרים

שרם ז"ל יששכר בן תמר סימנטוב ז"ל ר' אפרים בן אויביביש ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רחל בת סוליקא דנינו ע"ה שרית בת אורנה פריגל ז"ל והי"ד גו'לייט בת

נינט ע"ה רבקה בת ג'ונג'ון תפילין ע"ה סימונה בת מרסדם אלמליה ז"ל

איטו בת איזה סויסה ז"ל דבורה בת שרה קטיוב ז"ל מרסדם אוריה עמר

ע"ה והי"ד בת רחל הי"ו חיה גיטל מרים שכטר בת שלמה שמשון ז"ל

בס"ד כז' לחודש תמוז ה'תשפ"ד
שנה שלושים גיליון מספר 45
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת מטות מסעי
שבת מברכין מפטירים

"שִׁמְעוּ דְבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב"
(ירמיהו פרק ב' פסוק ד')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת שבת: 19:18
יציאת שבת: 20:17
זמן רבנו תם: 20:37

מהלכות בין אדם לחבירו מבוסס על מקורות בתלמוד ובפוסקים

בין אדם לחבירו הקדמה

אמרו חז"ל במסכת יומא דף ט: שבגלל שנאת חינם שהייתה בתקופת בית המקדש השני חרב הבית - "ללמדך ששקולה שנאת חינם כנגד שלוש עבירות חמורות שבתורה".

לאור חשיבות העניין, בפרט בתקופה זו שלמרבה הצער הקוטביות בין חלקי העם גואה, נפרט בגיליון זה הלכות מעשיות בנושא חשוב זה, בתקווה שהדברים יחדרו לנפשנו, ונזכה לקץ הגאולה ולבניין בית המקדש, ועד אז נזכה לבישום אוויר חברתי המרחיב את הנשמה הפרטית ונשמת האומה.

בין אדם לחבירו פרטי הלכות

א. על כל אדם לעזור לחבירו ככל יכולתו, וכן עליו לחפות על החסרונות של חבירו, כפי שהוא מחפה על חסרונות עצמו, ואם הוא רואה אדם שכועס על חבירו מסיבה כלשהי, עליו להשתדל לסלק מאותו אדם את הכעס כלפי חבירו בטענות ואמתלות.

ב. דבר זה הוא היפך ממידת האנשים הרעים ששמחים במפלת חבריהם, ומגלים וחושפים את חסרונותיהם, ועושים השגגות לזדונות לעין כל ומעוררים בזה מדנים ומחלוקות, ולא עוד אלא שמתהללים בזה שעשו חוכמה וגבורה, והאמת היא שהחוכמה וגדולה היא להיות מן הטובים המקיימים מצווה זו כראוי כמתואר לעיל.

ג. טוב ונכון שבכל עיר ועיר יהיו מתנדבים בעם המוכנים ומזומנים לכל דבר הצלה, הן עזרה גופנית והן לעזור להעביר צער וכדומה, שהרי הקב"ה ציווה לישראל להטריח את עצמם להצלת שור או שה של כל אדם מישראל, ומזה נלמד קל וחומר לטרוח עבור האדם עצמו. עזרה זו מקיפה את כלל ישראל בין את הדלים בין את העשירים.

ד. מצווה להיכנס לפנים משורת הדין שנאמר: "ואת המעשה אשר יעשון" (שמות פרק יח') וחז"ל דרשו על פסוק זה במדרש אגדה שמות פרשת יתרו פרק יח': "ואת המעשה אשר יעשון - לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו את דבריהם על דין תורה ולא נכנסו לפנים משורת הדין".

ה. יש בעלי מקצוע שלאחר שביצעו תיקון בבית ידידיהם, כשנשאלים כמה יש לשלם על התיקון, מחמת אהבתם עונים הם: "לא חשוב" או "כמה שתרצה". יש לדעת שפעמים רבות הם מעמידים בכך את חבריהם במצב מביך, שלפעמים מחמת בושה משלמים להם הרבה יותר מאשר היו משלמים לבעל מקצוע זר, ולכן אם הם רוצים להיטיב לידידיהם עליהם לעשות להם הנחה, אך לנקוב במחיר.

ו. לדוגמא, אדם שהוא בעל מונית, הרוצה להיטיב לקרובו או לחבירו ומסיע אותו למקום כלשהו, וכשישאל אותו החבר כמה עליו לשלם לו, לא ישיב לו - "תשלם כמה שתרצה", מפני שתשובה זו מביכה את החבר ומחמת הבושה הוא משלם בעל כורחו, יותר ממה שהיה משלם לנהג זר. אלא ינקוב במפורש את מחיר הנסיעה, ויכלול במחיר את ההנחה שעושה לו.

ז. כאשר שני אנשים משוחחים ביניהם, ואדם שלישי צריך לשוחח עם אחד מהם, אל יפסיק את שיחתם ויקח את האדם שהוא נצרך לו, אלא ידחה את השיחה לזמן אחר, או ימתין בסבלנות עד שיסיימו.

ח. אם הוא רוצה לומר לו רק כמה מילים, יבקש סליחתם על שהוא מפסיקם, וימסור בקצרה מה שהוא צריך וילך מהם. עליו לדעת ולזכור, שהפסקת שנים משיחה ונטילת אחד מהם, מהווה עלבון מחפיר לנשאר דומם.

ט. כשרוצה אדם לומר סוד לאדם העומד בחברת אדם נוסף, לא יאמר לזה האחרון: 'צא מכאן לרגע', אלא יקרא לאדם הנדרש לו שיצא עמו החוצה.

י. יש להימנע מאמירת סודות בנוכחות זרים, או לדבר בשפה זרה בנוכחותם. דברים אלו מביאים לידי חשדות והקפדות. וכמו כן יש להימנע מלומר לבריות: "יש לי לומר איזה סוד בעניין זה וזה" ולבסוף לא לגלות להם. דברים אלו מותחים עצביהם ומצערים אותם.

יא. על אדם להימנע מלספר על התענוג והנחת שיש לו מבניו ובנותיו לפני בני אדם שהם חשוכי בנים, וכן אין לספר על הצלחותיו לאנשים אשר נכשלו בעניינים אלו וכדומה.

יב. על כל אדם להיזהר שלא לכנות שם רע לחבירו. הדבר אמור גם אם חבירו רגיל באותו כנוי, אם מתכון לביישו אסור. כמו כן המקלל אדם בפניו עובר באיסור אונאת דברים מלבד איסור קללה.

יג. מצות עשה מדרבנן לבקר חולים, לנחם אבלים, להוציא המת, להכנים הכלה, ללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה. כמו כן מצווה לשמח חתן וכלה ולסעדם בכל צורכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור. ואפילו שמצוות אלו הם מדרבנן, הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, וכל הדברים שאדם מישראל רוצה שאחרים יעשו לו, מצווה הוא לעשותם לאחיו ולאחרים, מבני ישראל.

יד. סוחר שעושה הנחות לכלל הצבור ואומר למכירו הקונה אצלו שבשבילו במיוחד עושה הנחה זו, הרי זה גונב דעתו, שיחזיק לו טובה בחינם.

טו. אדם המדיף ריח רע מגופו עקב אכילת דבר שריחו רע כגון שום טרי, או מחמת זיעה יתירה וכדומה, גורם לסביבתו צער רב שיכול לגבול בחילול ה'. לכן, יש להשתדל להימנע מאכילת מאכלים המדיפים ריח רע מהפה, סמוך למפגש עם אנשים, ובקיץ יש להיזהר מהצטברות ריח רע של זיעה, להקפיד עם מקלחות או להשתמש ב"דאודורנט" וכדומה.

טז. על האורח להיזהר שלא לגרום בזמן שהוא מתארח למחלוקות או מריבות וכדומה בין בני הבית, ולא יתנהג בגאווה וגדלות כלפי מארחיו, כגון לספר ולהשתבח בתהילותיו, אלא ינהג כבוד בבעל הבית ובני ביתו, שיחתו תהיה נעימה ויזכיר שבחם של מארחיו.

יז. על מי שגר בבית משותף להימנע מהפעלת מכשירים רועשים, כגון מקדחה וכדו' בשעות שרגילים אנשים לישון. ולא לערוך מסיבה רועשת בביתו בשעה מאוחרת, וכן ראוי שיבקש על כך רשות משכנו.

פינת העורך

"...**והייתם נקיים מה' ומישראל**" (פרק לב' כב') באור החיים למד מסדר הכתוב: שעל האדם להיות נקי מה', ולאחר מכן נקי מישראל. כלומר אין הרצון למצוא חן בעיני הבריות דוחה שום איסור שבתורה חלילה. לכן נאמר בתחילת התורה: "**בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ**" - להשמיענו סדר הקדימויות: שאין לבטל ענייני השמים, כדי למצוא חן בעניינים ארציים.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב ליעקב ומורן גלר הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולכל בני משפחותיהם, משפחת גלר הי"ו ומשפחת עמרן הי"ו.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר אוריאל חיים למשפחת גורי הי"ו ולכל בני משפחתו היקרים לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

עיקר וטפל לגבי הברכה על מיני דגן ג'

תקציר

בגיליונות של השבתות שעברו הובאו המקורות בגמרא ובפוסקים הראשונים בעניין עיקר וטפל לגבי הברכה על מיני דגן, ופסיקת מרן בשו"ע בגיליון זה נסכם את ההלכה למעשה עפ"י פסיקת הפוסקים האחרונים.

כף החיים

בספר כף החיים בס"ק נד' כתב שהסיבה לכך שמברכים "על המחיה" ולא "בורא נפשות רבות", היא מפני שבמקרה כזה יורדת הברכה בדרגה אחת:

"...והטעם כתבו האחרונים, משום דכיוון דאין בו כזית בכדי אכילת פרס נחתינן חד דרגא, בתחילה המוציא לבסוף על המחיה..."

לגבי הגדרת כמות הקמח מחמישה מיני דגן ביחס לקמח ממיני קטניות או מאכלים אחרים, כדי שיחשב שיש בו כדי אכילת כזית בכדי אכילת פרס כתב בס"ק נג' שצריך שיהיה לפחות כזית אחת של קמח מחמישה מיני דגן מעורבים בחמישה פעמים כזית מקמחים או מאכלים אחרים. (אחד לשישה)

"...ושיעור אכילת פרס לדעת מרן ז"ל הוא שלוש ביצים, שהרי בסימן תריב' סעיף ד' כתב, יש אומרים ארבע ביצים ויש אומרים שלוש ביצים, וידוע דכשאומר מרן ז"ל – יש אומרים ויש אומרים, דדעתו לפסוק כסברא שניה...וכן סתם בסימן שסח' סעיף ג' וסימן תט' סעיף ז'...ושיעור כביצה שני כזייתות, כמו שכתב סימן תפו'. ואם כן צריך להיות חמישה זיתים מקמח אחר וכזית אחד מחמישה מינים (מיני דגן) ואז נקרא כזית בכדי אכילת פרס, ואם אכל פרס מאותו פת צריך לברך המוצא וברכת המזון. וכן כתב הפרח שושן כלל א' סימן ג'..."

משנה ברורה

אבל במשנה ברורה בס"ק מג' הגדיר ש"פרס" הוא שיעור ארבע ביצים ולפי זה שצריך שיהיה לפחות כזית אחת קמח מחמישה מיני דגן, מעורבים בשבעה פעמים כזית מקמחים או מאכלים אחרים. (יחס אחד לשמונה).

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף בסימן רח' סעיף טז' חידש שאם בתערובת ממנה לשים בצק לעוגה יש רוב קמח והוסיפו בה דבש וסוכר וכדומה ואפוה לעוגה, היות והסוכר והדבש שבקמח שנילושו יחד עם הקמח ונבלעו בו, ולכן אם אוכלים כזית מעוגה זו בתוך כדי אכילת, מברכים ברכה אחרונה "על המחיה", אבל מילוי שלא התערב בלישת בצק העוגה לא מצטרף.

"אם עירב בקמח הרבה דבש בשיעור יותר מהקמח, עם מינים אחרים, אם יש בתערובת כזית דגן בכדי אכילת פרס, וגם אכל כשיעור כדי אכילת פרס, ואוכל כל כך מן התערובת עד שמשער בעצמו שבודאי אוכל כזית דגן, מברך "בורא מיני מזונות" ומעין שלש.

אבל אם לא היה בתערובת כזית דגן בכדי אכילת פרס, אינו מברך ברכה אחרונה כלל, דספק ברכות להקל. ועוגה שרובה מקמח, ונילושה עם דבש וסוכר וכדומה, אף אם אכל כזית מהעוגה בלבד, הסוכר והדבש שבקמח מצטרפים לשיעור כזית לברכה מעין שלש. (כיון שנילושו יחד עם הקמח ונבלעו בו). אבל הקרם או המילוי של אגוזים וכדומה שבתוך העוגה, אינם מצטרפים לשיעור כזית.

לגבי שמאכל שמעורב בו קמח מדוחן או משאר מיני קטניות וקמח של חמשת מיני דגן, שאין בו כזית דגן בכדי אכילת פרס, ובשלו בקדירה, כתב בסעיף יז' שברכתו הראשונה היא "מזונות" ולא יברך ברכה אחרונה .

עירב קמח דוחן ושאר מיני קטניות עם קמח של חמשת מיני דגן, ולא היה באותו קמח שיעור של כזית דגן בכדי אכילת פרס, ובשלו בקדירה, אף שברכתו הראשונה היא בורא מיני מזונות, מכל מקום לבסוף אינו מברך כלל, לא ברכה מעין שלש, ולא ברכת בורא נפשות רבות. דספק ברכות להקל. ולכתחילה לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה, שאז ברכת המזון פוטרת".

שו"ת אור לציון

כדוגמא מעשית בנושא זה, מובא להלן מה שפסק בשו"ת אור לציון חלק ב' פרק יד' - דיני ברכות אות יט'. שאלה. האוכל קציצות בשר שמעורב בהן מעט לחם, וכן האוכל שניצל המטוגן עם פירורי לחם, מה מברך עליהם.

"אם מערב את הלחם או את הפירורים כדי לדבק את הבשר, או כדי שלא ידבק השניצל למחבת בשעת הטיגון, מברך עליהם שהכל נהיה בדברו, אבל אם נותנם כדי לשבוע, או אף כדי לתת טעם בלבד, מברך עליהם בורא מיני מזונות. וקציצות שנעשו מבשר ואורז, אם הבשר הוא הרוב, מברך שהכל נהיה בדברו, ואם הרוב הוא האורז, מברך בורא מיני מזונות. וכן לענין כדורי פלאפל, אם נתן בהם לחם או קמח לתוספת טעם או לשבוע, מברך עליהם בורא מיני מזונות, ואם נתן רק לדבק, מברך שהכל נהיה בדברו, אלא אם כן טחן את החומוס טחינה גסה כגודל השומשום, שמברך עליהם בורא פרי האדמה, ורוב כדורי הפלאפל שמוכרים כיום ברכתם בורא מיני מזונות".

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן רח' כתב את כללי ההלכה לגבי "כל שיש בו מחמשת מיני דגן ברכתו בורא מיני מזונות" וכדלהלן. דע, שלא נאמר הדין ד'כל שיש בו מה' מיני דגן ברכתו בורא מיני מזונות' אלא אם כן נתקיימו אחד משני תנאים אלו.

א. שבא בתבשיל או במאפה וכדומה כדי לסעוד הלב (לשבוע). ב. שבא להכשיר ולהטעים את התבשיל (לתת טעם טוב כדי להעמיד את התבשיל או המאפה על טעמו העיקרי הנכון)

אבל אם הניחוהו בתבשיל או במאפה, לא לטעם והכשר התבשיל ולא כדי לסעוד הלב בטל הוא לתבשיל אם הוא המיעוט ואין ברכתו "מזונות" כגון: לדבק את התבשיל, או לעבות את התבשיל (שיהיה לו יותר נפח וכמות התבשיל תגדל יותר) או לרכך את התבשיל שיהיה רך וקל ללעיסה, או לתת מראה יפה לתבשיל או לתת ריח טוב ולצבע וכדומה, או כדי להחזיק התבשיל וכדומה שלא יטנפו הידיים, ועיקר הכוונה לתבשיל.

אולם מדגיש בהמשך שכל האמור לעיל הוא רק באופן שהמין דגן הוא המיעוט, אבל אם המין דגן הוא הרוב ביחס למאכל או לתבשיל, אף אם לא הונח בתבשיל או במאפה אלא לצורך אחד מהמטרות הנ"ל ברכת התבשיל בורא מיני מזונות.

אך כאמור, אין הדברים אמורים אלא באופן שהמין דגן הוא המיעוט, אבל אם הוא הרוב נגד התבשיל, אף אם לא הונח בתבשיל או במאפה אלא לצורך אחד מהמטרות הנ"ל ברכת התבשיל בורא מיני מזונות...והשתא נבוא לפרט (להלן, ובסימן רי"ב) מספר דוגמאות השכיחות ומצויות בינינו עפ"י כללי ההלכה שנתבארו בזה.

באות ה' כתב את הברכה על מיני קציצות, על ממתקים ועוגות אשר מערבים בהם מעט קמח או פירורי לחם.

"...ובכלל זה כל סוגי הקציצות שמערבים בהם קמח או פירורי לחם או קמח מצה וכדו' (קציצות בשר ודגים, קציצות פלאפל, קציצות ירקות וסויה, פשטידת (קוג"ל) תפוחי אדמה וכל כיוצא בזה) שעיקר כוונת התערובת הוא כדי לדבק העיסה שיהיה נוח וקל עשיית הקציצות או כדי להוסיף נפח וכמות בתבשיל, וברכתן 'שהכל נהיה בדברו' ובורא נפשות".

"וכמו כן כל מיני מאכלים וממתקים לסוגיהן שמכניסים בהם ממיני הדגן (קמח, עמילן חטה וכדומה), כל שניתנים על מנת לדבק ולייצב המאכל או לתת מראה וריח טוב ולא כטעם עיקרי ברכתם שהכל נהיה בדברו...ובעיקר יש לתת שימת לב למיני מאפה שונים המצויים כיום שכמעט ואין בהם קמח אלא מעט מאד שניתן כדי לדבק ולייצב צורת המאפה, ולמראית עין נראית כעוגת מזונות לכל דבר ובעצם ברכתה שהכל ובורא נפשות..."

נקמת ה' וישראל במדיין

פרשת מטות עוסקת בנושא נדרים. אדם לא רשאי לנדור נדר, אלא אם כן ברור לו, שהוא עושה זאת לשם שמים. ואם הוא נודר נדר או נשבע שבועה לאסור משהו על עצמו- עליו לקיים את כל מה שקיבל על עצמו בנדר. אם בכל זאת אינו יכול לקיים את מה שנדר, יש דינים מפורטים, מתי וכיצד אפשר להתיר את הנדר.

בהמשך הפרשה, מצווה הקב"ה את משה שלפני מותו ינקום את נקמת ישראל מהמדיינים. מדוע? מפני המדיינים החטיאו את ישראל בחטא חמור, ולכן ראוי לנקום בהם את נקמת העם. משה שגדל במדיין, לא רצה לנהוג בכפיות טובה כלפי המדיינים. לכן שלח את פינחס. סיבה נוספת לכך ששלח את פינחס, מפני שפינחס התחיל במצווה, כשהרג את המדיינית, והמתחיל במצווה, עוזרים לו מהשמים לגמור אותה.

רבים היו המדיינים בכמות, חזקים מאוד ועריהם בצורות, בכל זאת אמר משה לעם שיספיקו שנים עשר אלף לוחמים, מפני שזו מלחמת קידוש ה'. אכן ישראל נלחמו והכו את המדיינים מכה רבה ולא נפקד מהם איש. כהודאה לה', הביאו תרומה לה' מכלי הזהב שלקחו שלל במלחמה.

ה' מצווה על חלוקת הארץ לשבטים בגורל

בפרשת מסעי על פי ה' מתאר משה את כל מסעות בני ישראל, מאז שיצאו מארץ מצרים, עד שעמדו להיכנס לארץ ישראל, כדי להראות את גודל החסדים שעשה הקב"ה לישראל.

בהמשך הפרשה מצווה ה' שחלוקת הארץ לשבטים, אחרי כיבוש הארץ תיעשה על פי גורל. כל השבטים יקבלו נחלה בארץ ישראל, פרט לשבט לוי, אשר לא יקבל נחלה כמו שקיבלו שאר השבטים, מדוע?

שבט לוי הוא השבט המשרת לפני ה' בבית המקדש, הם שומרים על שערי המקדש וכן שרים ומנגנים בעת הקרבת הקורבנות בבית המקדש, הם פרושים מכל הבלי העולם הזה ואינם יוצאים למלחמות. מתוך שהם עסוקים בעיקר בעניינים רוחניים קדושים וחשובים, אינם זקוקים לנחלה גשמית, כי ה' הוא נחלתם. אולם הרי הלווים צריכים מקום לגור בו, אם כן היכן יגורו? לכן, ה' ציווה שיתנו בני ישראל ללווים מגרשים גדולים מסביב לארבעים ושתים ערים, שם יוכלו הלווים לגדל בהם את משפחותיהם ולהניח את בהמותיהם ורכושם. בנוסף לזה ניתנו גם ששת ערי המקלט במקום מגורים לבני שבט לוי.

שאלות מהפרשה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. כמה חיילים מכל שבט יצאו למלחמה במדיין?

א. כל שבט אלף חיילים. ב. כל שבט מאה חיילים.

ג. כל שבט שלח מתנדבים כרצונו. ד. למלחמה זו יצאו רק הנשיאים.

2. מדוע הגיע בלעם שוב אל בלק?

א. ביקש לנסות שוב לקלל את ישראל. ב. ביקש להתפיים איתו.

ג. תבע את שכרו על מות עשרים וארבע אלף מישראל. ד. א' וג' נכונות.

3. למי ניתנה נחלת צלפחד?

א. לחמשת בניו. ב. לחמשת בנותיו. ג. לחמשת אחיו. ד. לאחי אשתו.

4. כמה עינות מים וכמה תמרים מצאו במקום שנקרא 'אלים'?

א. שתים עשרה מכל אחד מהם. ב. שבעים מכל אחד מהם.

ג. 12 עינות מים ו 70 תמרים. ד. 70 עינות מים ו 12 תמרים.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. "...וְאֵת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הָרְגוּ בֶּחָרֶב" **(פרק לא')** **מה ההדגשה "בחרב"?**

א. כנגד מה שאמר לאתונו: "לו יש חרב בידי". ב. ללמדנו שבטלו כשפיו.

ג. מידה כנגד מידה, הם החליפו אומנותם באומנותו. ד. א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. האם מותר לגואל הדם להרוג רוצח במזיד בתוך עיר המקלט (לה')?

א. מותר להורגו, אפילו בתוך עיר המקלט. ב. מותר, רק עפ"י בית דין.

ג. בעיר מקלט לא, בערי הלווים כן. ד. בעיר מקלט כן, בערי הלווים לא.

7. משה אמר: "והיצא מפיכם תעשו" מה ביקש משה ומה הבטיחו הם?

א. משה עד כיבוש הארץ והם עד חלוקתה. ב. שניהם הסכימו עד חלוקתה.

ג. משה עד חלוקת הארץ והם עד כיבושה. ד. שניהם הסכימו עד כיבושה.

8. "...תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם...אֶלֶף אַמָּה סָבִיב"..." **(לה')** **כמה קיבלו אלף או אלפיים?**

א. בעיר קטנה אלף ובגדולה אלפיים. ב. בעיר קטנה אלפים ובגדולה אלף.

ג. אלפיים – אלף פנימיים ואלף חיצוניים. ד. אלף חובה ועוד אלף כנדבה.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ה' עד ח'

9. הלוחמים הביאו "אֶת הַשְּׁבִי וְאֶת הַמַּלְקוֹחַ וְאֶת הַשָּׁלָל..." למה הכוונה?

א. בני אדם, בהמות ומטלטלים. ב. בני אדם, בהמות ותכשיטים.

ג. בני אדם בלי מזרח ותכשיטים. ד. ערדים בהמות ובלי מזרח

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ז' ו ח'

10. הרוצח בשוגגה נשאר בעיר מקלט "...עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל..." (לה') מדוע?

א. מותו מכפר לכל ישראל. ב. כעונש על כך שלא התפלל על העם.

ג. השגגות לא שוות וכן הזמן עד מותו לא שווה. ד. א' וג' נכונות.

התשובות הנכונות לפרשת בלק:

1- ג' 2- ב' 3- ב' 4- ד' 5- ג' 6- א' 7- א' 8- ג' 9 - א' 10- א'

(בהעלותך תשעה') (שיעור 542 סופי)

לימוד פורה ומהנה

מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, דוד ושלמה, אליהו ואלישע הוא יברך וישמור וינצור וירומם וינשא את **יוסף ומרגלית כהן** הי"ו וכל משפחתם - מלך מלכי המלכים ברחמיו ישמרם ויחיהם וכל צרה ונזק יצילם, ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, בכל אשר יפנו ישכילו וכל אשר יעשו יצליחו ויתקיים בהם מקרא שכתוב: "**ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש...ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך**" וכן: "**יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום**".